CZU: 343.13 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12177877**

LEGALITATEA ŞI EXAMINAREA CAUZELOR CONFORM PROCEDURILOR SUMARE

Negru Alexandru

Școala Doctorală Științe Juridice și Științe Economice
Universitatea de Stat din Moldova,
judecător la Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani,
ORCID: 0009-0003-4971-6261

Pavel Irina

Școala Doctorală Științe Juridice și Științe Economice
Universitatea de Stat din Moldova,
asistent judiciar la Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani
ORCID: 0000-0001-9958-6918

In a modern society that respects all democratic principles, respect for the right to a fair trial is one of the main concerns of the state.

Motivation of judgments is a particular feature of the process of justice, which is meant to increase the force of the judicial act of disposition. This task is performed to facilitate the understanding of the provision of the judicial act and implicitly, its acceptance by both the parties involved in the process and the members of the society.

The institution of summary procedures in recent years has experienced a progressive trend, with European states trying as much as possible to reduce the burden of court files and judicial bodies, which are vested with powers of examination of special criminal cases. It is desired to relieve the courts of law from the large volume of cases and increase the operability of their instrumentation, by mass simplification of the criminal process, especially at the trial stage of the case.

By virtue of the principle of the resolution of cases by the courts according to the principle of full jurisdiction, irrespective of the procedure in which the case was examined, the court must be free to ascertain the facts and enforce the right, without being linked in any way to the position exposed in the transaction between the accusation and the defense.

Keywords: *summary procedure, reasons for decision, independent court, plea agreement, transaction between prosecution and defense.*

Introducere

La 02.08.2023 şi, respectiv, la 22.08.2023 au intrat în vigoare legea RM nr. 83 din 14.04.2023 (în continuare legea 83) şi respectiv legea RM nr. 245 din 31.07.2023 prin care s-au operat o serie de modificări la Codul de Procedură Penală şi la Codul Penal al RM. Revirimentele legislative aduse prin actele normative enunţate, presupun printre altele, introducerea în legislaţia procesual penală şi penală a unor noi proceduri de examinare sumară a

cauzelor penale. Tot ele au operat modificări normelor ce reglementau procedura acordului de recunoaștere a vinovăției și procedura examinării cauzei în baza probelor administrate la faza de UP. Legile enunțate aduc anumite novații atât procedurilor anterior existente dar și procedurilor noi introduse.

Astfel, la moment, în legislația Republicii Moldova se regăsesc următoarele proceduri sumare care au la bază o înțelegere dintre acuzare și apărare: procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției (art. 504-509-509/2 CPP), procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspundere penală (art. 510-512 CPP), procedura judecării cauzei pe baza probelor administrate la faza de urmărire penală (art. 364/1 CPP) și mai nou, procedura privind acordul judiciar de interes public (art. 523/1 – 523/7 CPP), precum și procedura acordului de cooperare (art. 509/3-509/10).

Cu peste 100 de ani în urmă, în lucrarea sa, Contribuții la teoria generală a statului, Carré de Malberg, a indicat că raționamentul pentru care puterea judecătorească trebuie să fie separată de celelalte două puteri și egală cu ele, este necesitatea de a supune activitatea jurisdicțională la anumite forme procedurale, care au menirea de a conferi justițiabililor garanția unei înalte imparțialități și a veridicității, adică de corespundere cu legea a dreptului care trebuie să le fie aplicat. În lucrarea enunțată, se menționa că formele ordinare de administrare (specifice puterii executive), sunt prea simple, rapide și prea arbitrare pentru a conferi părților o siguranță necesară. Astfel, adaptarea justiției la forme speciale și riguroase, este văzută ca o modalitate menită să asigure deciziilor judecătorești o valoare și o forță care permite justițiabililor să le accepte cu încredere, iar statului îi oferă posibilitatea de a le impune ca inatacabile [1, pg. 768].

Motivarea hotărârilor este o caracteristică particulară a procesului de realizare a justiției, ce are menirea de a spori forța actului judecătoresc de dispoziție. Această sarcină este realizată pentru facilitarea înțelegerii actului judecătoresc de dispoziție și implicit, acceptarea lui atât de către părțile implicate în proces, cât și de către membrii societății.

În condițiile în care legiuitorul a înțeles să simplifice (în cazul unei înțelegeri dintre apărare și acuzare) anumite proceduri de judecare a cauzelor penale, pentru autorii acestei cercetări a fost o provocare să înțeleagă dacă, noile prevederi legislative diminuează sau nu obligația instanțelor de a-și motiva actele procesuale de dispoziție emise în cadrul acestora, dacă prevederile legale specificate supra, care în esență permit renunțarea la unele rigori și garanții procesual penale, în tandem cu graba cu care uneori se dorește

să fie realizată justiţia şi volumul excesiv de muncă a judecătorilor din instanţe, se pot concilia cu rigoarea de motivare calitativă a actelor judecătoreşti de dispoziţie, precum şi dacă nu cumva, toate acestea nu se pot institui într-o serie de factori, care în ansamblu ar crea un amestec periculos, capabil să erodeze în timp, încrederea în actele judecătoreşti emise în ordinea procedurilor sumare.

Ne-am propus să atingem scopul enunţat prin realizarea următoarelor obiective: 1) estimarea conceptuală a posibilităţii de a fi a procedurilor sumare, 2) scrutarea stării de fapt în care se află la moment justiţia penală, 3) identificarea locului motivării în procedurile sumare, 4) analiza riscurilor şi inadvertenţelor ridicate de unele proceduri sumare, 5) observarea modului de comunicare şi reacţie între instanţe pe segmentul unor proceduri sumare, în temeiul unor exemple practice.

Metodele de realizare a obiectivelor şi materialele utilizate.

Mecanismele şi tehnicile pe care le-am utilizat la realizarea obiectivelor propuse au constat în cercetarea şi analiza documentelor internaţionale care reglementează procedurile sumare, dar şi jurisprudenţa relevantă a CtEDO în scopul identificării locului procedurilor sumare în cadrul procesului de realizare a justiţiei.

Ne-am propus ca în baza analizei unor date statistice să identificăm situaţia justiţiei penale dar şi a justiţiei realizate în baza unor proceduri sumare.

Stabilirea ponderii pe care o are procesul de argumentare juridică în actele judecătoreşti emise în procedurile sumare, am realizat-o în urma identificării aspectelor generale ce urmează a fi motivate în orice act judecătoresc de dispoziţie, cu o ulterioară deducere logică a efectelor şi implicaţiilor declaraţiei acuzatului, referitoare la recunoaşterea faptei şi, după caz, a probelor asupra procesului de motivare.

Obiectivul de identificare a riscurilor şi inadvertenţelor ridicate de unele proceduri sumare, l-am atins în rezultatul unei analize coroborate între normele legale care reglementează, modifică sau instituie proceduri sumare în coraport cu jurisprudenţa CtEDO.

În continuare, pornind de la anumite experienţe empirice profesionale personale am observat modul în care are loc comunicarea şi reacţia între instanţe pe segmentul unor proceduri sumare.

Rezumatul rezultatelor atinse.

1) *estimarea conceptuală a posibilităţii de a fi, a procedurilor sumare*

La 17.09.1987 Comitetul de Miniştri a adoptat la cea de-a 410-a întrunire, Recomandarea nr. 87/18 către statele membre privind simplificarea justiţiei penale [3]. În acest act, statele CoE au căzut de acord că numărul de cauze

penale, remise în instanţe şi în special cele cu pedepse mici, ambarasează procesul de realizare a justiţiei. Acest fenomen plasează dreptul penal într-o lumină nefavorabilă şi afectează buna administrare a justiţiei.

Urmează să punctăm că în preambulul acestei recomandări, autorii au indicat expres că „acţiunile comune de a accelera şi simplifica activitatea sistemului de justiţie penală trebuie să se efectueze conform cerinţelor definite în special în art. 5 şi 6 ale Convenţiei Europene pentru Drepturile Omului”.

În aceeaşi recomandare s-a specificat că pe lângă alocarea resurselor necesare sistemului judiciar, fenomenul aglomerării justiţiei penale poate fi combătut şi prin printr-o definire clară a priorităţilor pentru realizarea politicii infracţionale, cu referire atât la formă, cât şi la substanţă, prin: – recurgere la principiul urmăririi discreţionare; – aplicarea următoarelor măsuri în examinarea infracţiunilor mici şi în masă: – aşa-numitele proceduri sumare; – examinări în afara instanţei de către autorităţile competente în probleme penale şi alte autorităţi de intervenţie, ca o alternativă posibilă de urmărire, – aşa-numitele proceduri simplificate; – simplificarea procedurilor legale ordinare.

La pct. 41 din Avizul Consultativ al Judecătorilor Europeni nr. 11 [4] este specificat că „obligaţia instanţelor de a-şi motiva hotărârile nu trebuie înţeleasă ca necesitând un răspuns la fiecare argument invocat în sprijinul unui mijloc de apărare ridicat. Întinderea acestei obligaţii poate varia în funcţie de natura hotărârii”.

În cauza Boldea vs România [11 par. 29], Curtea a indicat că „deşi art. 6.1 obligă tribunalele să-şi motiveze hotărârile, obligaţia respectivă nu poate fi înţeleasă ca una care cere un răspuns detaliat la fiecare argument. Întinderea acesteia depinde de diversitatea mijloacelor pe care o parte le poate ridica în instanţă, precum şi de prevederile legale, de obiceiuri, de principiile doctrinare şi de practicile diferite privind prezentarea şi redactarea sentinţelor şi hotărârilor în diferite state. Pentru a răspunde cerinţelor procesului echitabil, motivarea ar trebui să evidenţieze că judecătorul a examinat cu adevărat chestiunile esenţiale ce i-au fost prezentate”.

În cauza Scoppola nr. 2 [12, par. 135], Curtea a indicat printre altele că „nici litera, nici spiritul articolului 6 nu împiedică o persoană să renunţe din proprie iniţiativă, într-o manieră expresă sau tacită, la garanţiile unui proces echitabil. Totuşi, pentru a fi conformă convenţiei acest renunţ trebuie să fie stabilit într-o manieră neechivocă şi să fie însoţit de un minimum de garanţii ce corespund importanţei sale”.

În cauza Hirvisaari vs Finlanda [13, par. 30], Curtea a menţionat că „motivarea hotărârilor judecătoreşti este în legătură directă cu principiul de

bună administrare a justiției, specificând că hotărârile instanțelor și tribunalelor trebuie să precizeze în mod adecvat motivele pe care se întemeiază”. În aceeași hotărâre Curtea a indicat că „această obligație de motivare este una variabilă și poate fi influențată de natura deciziei, urmând ca în fiecare caz concret ea să fie stabilită în lumina circumstanțelor cauzei”.

În temeiul celor enunțate, conchidem că procedurile sumare și simplificate au dreptul la existență. Conceptul acestor proceduri își găsește sorgintea în recomandarea 87 (18) a CM a statelor CoE. Respectivele proceduri au menirea de a raționaliza procesul de bună administrare a justiției. În cazul în care renunțul acuzatului la procedurile ce-i sunt oferite de art. 6.1 CEDO este făcut din proprie inițiativă, este stabilit fără echivoc și este însoțit de un minimum de garanții ce corespund importanței acestuia, respectivele proceduri se conciliază cu rigorile unui proces echitabil.

2) scrutarea stării de fapt în care se află la moment justiția penală

Doctrina juridică observă că instituția procedurilor sumare și a celor simplificate în materie penală *lato sensu*, în ultimii ani, a cunoscut o tendință progresivă, iar statele europene încearcă pe cât posibil să reducă din povara dosarelor instanțelor de judecată și organelor judiciare, care sunt investite cu atribuții de examinare a unor cauze penale speciale. Necesitatea unor asemenea mecanisme legale de examinare eficientă a delictelor penale a survenit în mod imperios și brusc. Necesitatea acestor proceduri a fost motivată de creșterea progresivă a nivelului de criminalitate, la începutul anilor ‘90 ai secolului trecut, ca urmare a destrămării URSS și implicit a fenomenelor sociale determinate de acest eveniment geo politic, cum ar fi de ex. flexibilitatea maselor de populație către vestul Europei etc. Aceste fenomene sociale, erau însoțite de fenomene infracționale care depășeau așteptările analitice ale autorităților care curmau sau examinau aceste încălcări de lege [2, pg. 61-63].

Se reține că potrivit informației generalizate privind volumul de lucru în instanțele de judecată pentru perioada de 3 luni ale anului 2023 prezentate de Agenția de administrare a instanțelor judecătorești [9], la Judecătoria Chișinău au parvenit spre examinare 63864 cauze. Potrivit aceleași informații, aceste cauze urmează a fi soluționate de 120 judecători, adică unui judecător revine, undeva 530 cauze.

Potrivit, Raportului privind activitatea Procuraturii pentru anul 2022 [10], în procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției pe parcursul anului 2022 s-au examinat 46 cauze penale, în privința a 54 persoane, ce constituie 0,41 % din numărul total al sentințelor pronunțate. Concomitent, aplicabilitatea procedurii simplificate stabilite la art.364/1 Cod de procedură

penală, în baza probelor administrate la faza urmăririi penale, se menţine ridicată, la cota, de 57 %.

Astfel, luând în calcul scopul instituirii procedurilor sumare şi volumul de lucru crescând de la an la an în instanţele de judecată, simplificarea procedurilor este o tendinţă bine-venită.

Totuşi, în acest context apare întrebarea firească dacă procedurile simplificate justifică posibilitatea instanţelor de a nu mai motiva actele lor de dispoziţie.

3) identificarea locului motivării în procedurile sumare.

Aşa cum ne spunea încă Carre de Malberg, anume formele specifice de realizare a activităţii jurisdicţionale, conferă justiţiabililor garanţia unei înalte imparţialităţi şi a veridicităţii, precum şi certitudinea că li s-a făcut dreptate. Una, dacă nu cea mai importantă formă specială şi riguroasă de realizare a justiţiei este motivarea hotărârilor [1, par. 256].

Apreciem că un act judecătoresc de dispoziţie, indiferent că este emis în rezultatul aplicării unei proceduri speciale sau generale, trebuie să se bucure de încredere şi înţelegere din partea justiţiabililor. Doar ele sunt în măsură să îl facă acceptat şi implicit să îi confere autoritate şi forţă executorie.

Cu referire la motivarea actelor judecătoreşti de dispoziţie, Curtea Constituţională a României în decizia nr. 233 din 7 aprilie 2021 [5], a indicat că simpla afirmare a unei soluţii fără a arăta în care mod s-a ajuns la această soluţie, nu creează transparenţă asupra actului de justiţie, nu înlătura suspiciunea de arbitrariu şi nu permite o bună înţelegere şi acceptare a hotărârii judecătoreşti. La fel, Curtea a indicat că „fixarea, prin redactare, la data pronunţării soluţiei, a silogismului judiciar, care explică şi justifică soluţia, reprezintă o garanţie că rezultatul judecăţii este expresia deliberării, în mod esenţial sub aspectul conţinutului”.

O întrebare firească la această etapă a raţionamentului, este din ce urmează să fie compus acest silogism, de care aminteşte forul constituţional român şi care umple de conţinut sentinţa sau actul judecătoresc ce urmează să-l emită judecătorul. Credem că aspectele de fapt şi aspectele de drept sunt acele elemente, care în mod indispensabil trebuie să stea la baza respectivului silogism.

Această idee este cristalizată la pct. 42 din avizul nr. 11 al CCJE [4], în care se menţionează expres că „în ceea ce priveşte conţinutul său, hotărârea judecătorească cuprinde examinarea chestiunilor în fapt şi în drept aflate la baza controversei”. Mai mult, în pct. 43 – 45 din acelaşi aviz, găsim o explicaţie a ceea ce se înţelege prin chestiuni de fapt şi chestiuni de drept. Astfel, constatăm că potrivit experienţei judecătorilor europeni, aspectele de fapt sunt în legătură

intrinsecă cu chestiuni de probatoriu (nulitatea, aprecierea, interpretarea etc. a probelor), iar aspectele de drept vizează tehnici şi mecanisme de aplicare şi sau interpretare a regulilor de drept naţional, european şi internaţional, proces în care referirile la doctrină sau la jurisprudenţă se poate dovedi deosebit de util. Punctele 47-48 explică modul în care judecătorul urmează să realizeze interpretarea dreptului, accentuându-se în acest sens că asigurarea securităţii juridice, a previzibilităţii şi a unităţii jurisprudenţei sunt reguli indispensabile în acest proces.

O poziţie similară este desprinsă şi din jurisprudenţa CtEDO în care se specifică expres că instanţele au a se expune asupra chestiunilor de fapt şi de drept [14, par. 85,97].

Aceste seturi de operaţiuni, anume stabilirea unei stări de fapt, în baza aprecierii probelor şi „descifrarea” unei sau mai multor norme juridice care reglementează respectiva stare de fapt, presupune eforturi de procedură (sub aspectul cercetării nemijlocite şi contradictorii a probatoriului în şedinţă de judecată), sunt urmate de eforturi intelectuale (sub aspectul fixării prin redactare a celor două aspecte, coraportării lor, identificării silogismului judiciar şi formulării concluziei în baza acestuia).

Beneficiul procedurilor judiciare sumare constă în faptul că în cadrul acestora, în temeiul acordului manifestat de bănuit, învinuit sau inculpat, i se permite OUP şi sau instanţei să deroge de la regula generală şi să reţină o anumită stare de fapt (invocată de OUP şi regăsită într-un act de acuzare) ce-l vizează pe primul, după caz, fără administrarea sau cercetarea nemijlocită sau detaliată a probelor care ar confirma-o. Astfel, suntem tentaţi să spunem că procedurile sumare simplifică modalitatea de stabilire, reţinere şi argumentare a situaţiei de fapt.

În consecinţă, admitem ideea că actele judecătoreşti de dispoziţie (sentinţele) emise în urma unor astfel de proceduri, necesită descrierea stării de fapt reţinute, dar nu necesită o descriere detaliată a mijloacelor de probă, a elementelor factologice relevate de acestea şi o interpretare coroborată a lor, orientată spre demonstrarea persistenţei acestei stări de fapt. Ori, în condiţiile în care, starea de fapt, este recunoscută de însăşi acuzat, s-ar părea că nu mai trebuie ca aceasta să fie demonstrată.

Aici ar urma să facem o notă deosebit de importantă şi să spunem că, admiţând faptul că în sentinţă ar putea să nu fie descrise probele administrate (chiar şi o enumerare succintă a acestora fiind suficientă), nu înseamnă că acceptăm ideea că procedurile judiciare sumare pot exista în lipsa unor probe administrate la faza UP. Din contra, considerăm că aceste probe trebuie să

existe, să fi pasibile de a fi verificate, iar în ansamblu să fie capabile să demonstreze existența faptei indicate în actul de acuzare (minim potrivit standardului de bănuială rezonabilă) care a fost recunoscută de acuzat.

Două seturi de idei ne-au determinat să ajungem la concluzia respectivă.

În primul rând, analiza logică și sistemică a prevederilor art. 63 alin. (1) CPP, art. 166 alin. (1) CPP și art. 274 alin. (1) CPP, denotă expres care este standardul de probă ce permite pornirea UP și respectiv punerea unei persoane sub acuzație penală. Acest standard probator, este cel al persistenței bănuielii rezonabile.

Din cele enunțate la alineatul anterior, este evident că inițial OUP, în baza unui volum de probe ce asigură o bănuială rezonabilă de comitere de către o persoană concretă, a unei fapte ce constituie infracțiune, formulează o acuzație în materie penală și abia după aceasta, acuzatul poate opta pentru o procedură simplificată. O idee similară poate fi desprinsă și din prevederile art. 64 alin. (2) pct. 8 CPP care specifică expres că unul din drepturile bănuitului este cel de a recunoaște fapta și de a încheia acordul de recunoaștere a vinovăției.

Cu alte cuvinte, înainte de inițierea negocierilor aferente procedurii sumare, OUP urmează să dețină deja probe care să releve fapte și/sau informații, în măsură să trezească unui observator obiectiv și dezinteresat o suspiciune că o persoană concretă a comis ori pregătește comiterea unei infracțiuni, precum și că nu există alte fapte și/sau informații care înlătură caracterul penal al faptei ori care dovedesc neimplicarea persoanei [8].

Analiza logico-cronologică a evenimentelor procesuale, care în mod firesc trebuie să preceadă apariția, între apărare și acuzare a înțelegerii despre examinarea cauzei în procedură simplificată, indică asupra necesității existenței a cel puțin două acte procesuale, a ordonanței de pornire a UP precum și a ordonanței de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuit (sau echivalentul ei). Am indicat anterior care este standardul de probă care este cerut pentru emiterea acestor două acte precum și minimul de fapte, ce urmează să-l acopere aceste probe.

Am putea afirma că acest minim de probe are și o conotație de ordine publică. Ori, statul prin agenții săi are o obligație pozitivă în raport cu întreaga societate, anume de a investiga faptele criminale, atunci când este sesizat sau se autosesizează despre existența acestora. Acest minim de probe, permite în caz de nevoie realizarea unei verificări a faptelor reținute dar și a calificării date acestora de OUP.

Considerăm că acest minim de probe, are și un rol de înlăturare a suspiciunii de arbitrariu din partea OUP, ce ar putea persista în cazul în care un astfel de minim nu ar fi respectat. Ori, existența faptelor și informațiilor care

conving un observator obiectiv că există o anumită faptă şi că aceasta a fost comisă de o anumită persoană identificabilă, exclude, sau cel puţin permite combaterea suspiciunilor că OUP cu acuzatul, au acţionat în baza unor înţelegeri obscure şi în detrimentul statului, că OUP ar fi reţinut în actul de acuzare o faptă mai puţin gravă decât cea care se reliefa din probele iniţiale, sau din contra, că OUP din dorința de a persecuta o anumită persoană, a dat o calificare exagerată faptelor acesteia.

Este evident că OUP ca şi instanţele de judecată urmează să acţioneze cu bună credinţă, însă practica judiciară demonstrează că există cazuri când cu doar câteva zile înainte de încheierea unui eventual acord de recunoaştere a vinovăţiei, procurorul recalifică faptele reţinute în actul de acuzare la o componenţă mai blândă, deşi faptele relevate de probele din dosar indică asupra corectitudinii primei componenţe, sau din contra, când dosarele sunt transmise în instanţa de judecată cu acuzaţii deosebit de serioase, în condiţiile în care probele din dosar relevă că faptele comise se raportează la o altă calificare.

Un ultim argument în favoarea necesităţii existenţei la dosar a unui minim de probe, în măsură să releve fapta şi comiterea ei de către acuzat este unul de ordine teleologică. Să nu uităm că unul din scopurile unui act judecătoresc de dispoziţie, este şi cel de a inspira încredere publicului şi societăţii. Am spus-o în repetate rânduri, pentru a corespunde acestui standard este nevoie ca acest act de dispoziţie să fie înţeles. Publicitatea actului de dispoziţie asigură anume acest deziderat. În cazul actelor sumare, acordarea posibilităţii celor interesaţi de a verifica elementele care au determinat emiterea unei sau altei soluţii, are menirea de a realiza această rigoare [14]. Ideea potrivit căreia, baza faptică reţinută într-un act judecătoresc de dispoziţie, ar putea să nu fie fundamentată pe careva probe, dar să se fondeze exclusiv pe o înţelegere (care nici ea nu are în spate o bază probatorie) dintre OUP şi acuzat, presupune că nici instanţa în calitate de organ care asigură controlul judiciar, dar nici publicul, nu vor avea acces la elementele care stau în miezul oricărei cauze penale. Credem că în aceste circumstanţe este blocată însăşi capacitatea de a aprecia efectiv şi a rezona asupra dreptului de a fi a unei astfel de înţelegeri/ tranzacţii dintre apărare şi acuzare. Apreciem că o astfel de stare a lucrurilor urmează a fi apreciată că o piedică în stabilirea corectitudinii acestei eventuale înţelegeri şi implicit o sursă permanentă de arbitrariu oficializat.

Reţinem că în cauza Zoon vs Ţările de Jos [15, par. 47], Curtea a punctat că existenţa probelor la dosar, reprezintă acel mecanism care permite verificarea faptelor şi implicit alături de recunoaşterea de către inculpat a faptelor exclude orice dubiu de inechitate, chiar şi atunci când sentinţa dată de instanţă este

scurtă şi nu conţine decât o enumerare sumară a acestora. CtEDO a indicat că în anumite cazuri, în particular în situaţia unei judecăţi în formă simplificată, obligaţia de motivarea a hotărârilor poate să nu fie atât de riguroasă. Prin urmare, în condițiile respective, precum şi în situaţia în care părţile nu au obiectat în raport cu faptele enunţate în rechizitoriu, iar aceste fapte corespund informațiilor relevate de probele specificate, instanţa de judecată le-a reţinut ca fiind demonstrate.

Observăm că în cauza Hermi [16, par. 87], Curtea, la fel, a respins alegaţiile unui reclamant care se plângea de inechitatea procesului său determinată de o pretinsă lipsă de administrare a probelor într-o cauză examinată potrivit unei proceduri simplificate, menţionând că în cadrul procedurii simplificate pentru care a optat reclamantul, administrarea de noi probe era exclusă, iar decizia urma să fie luată în baza probelor obţinute la etapa UP şi care se găseau în dosarul parchetului (...), iar reclamantul a acceptat examinarea cauzei în baza lor.

Aşa cum spuneam anterior, un alt set de aspecte care se regăsesc într-un act judecătoresc de dispoziţie se referă la aspecte de drept. Adică interpretarea dreptului sau normei ce este aplicabilă faptelor deja stabilite. Fără a ne deda foarte mult analizei regulilor urmate de instanţă la realizarea acestei sarcini, interesul pentru această cercetare a fost acela de a şti dacă în cadrul procedurilor sumare, instanţa ar trebui sau nu să reflecte în actul său de dispoziţie argumentele ce se referă la interpretarea normei de drept aplicabile dar şi raţionamentul judiciar de raportare a faptei reţinute la norma de drept aplicabilă unei spețe concrete (calificarea).

Potrivit art. 113 alin. (1) şi (2) CP, se consideră calificare a infracţiunii determinarea şi constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârşite şi semnele componenţei infracţiunii, prevăzute de norma penală. (2) Calificarea oficială a infracţiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală şi de către judecători.

Este evident că pentru stabilirea semnelor componenţei de infracţiune, presupune de cele mai multe ori, necesitatea de a interpreta una sau mai multe norme de drept.

Aşa cum este specificat la pct. 46-48 din Avizul nr. 11 al CCJE, interpretarea dreptului presupune punerea în practică a unor tehnici şi mecanisme de aplicare şi sau interpretare a regulilor de drept naţional, european şi internaţional. În acest proces referirile la doctrină sau la jurisprudenţă se pot dovedi deosebit de utile, însă interpretarea făcută de instanţă urmează să asigure securitatea

juridică, previzibilitatea și unitatea jurisprudenței.

Din cele specificate la ultimele trei alineate, dar și în virtutea principiului soluționării cauzelor de către instanțe potrivit principiului deplinei jurisdicții, constatăm că indiferent de procedura în care a fost examinată cauza, instanța trebuie să dispună de libertatea de a interpreta și a aplica dreptul, pornind de la regulile enunțate global la pct. 46-48 din avizul nr. 11, fără a fi legată în careva mod de poziția expusă în tranzacția dintre acuzare și apărare sau de eventualele doleanțe ale unei sau altei părți. O poziție similară se desprinde și din decizia CC nr. 40 din 2018 [6, par. 22] în care Curtea Constituțională a indicat că instanța de judecată nu este obligată să accepte încadrarea dată de către procuror. Respectiva poziție a fost reconfirmată de Curte în decizia nr. 50 din 19.04.2022 [7], în care a specificat că încadrarea juridică a faptei penale, identificarea normei aplicabile cazului și stabilirea pedepsei țin de competența instanței de judecată, instanța de judecată efectuează încadrarea juridică a faptei în funcție de circumstanțele concrete ale speței deduse judecății.

În această ordine de idei, considerăm că chiar și într-un act judecătoresc emis în urma unor proceduri sumare, pentru a arăta părților dar și publicului, modalitatea în care a fost interpretat dreptul, precum și modul în care acesta a fost raportat la situația faptică reținută de instanță, ultima trebuie, chiar dacă într-o formă succintă să fixeze prin redactare raționamentele pe care le-a utilizat până la luarea unei soluții.

În egală măsură din esența prevederilor art. 75 alin. (1) CP combinat cu art. 80 și 80/1 CP, combinat cu prevederile art. 385 alin. (1) pct. 5-8 CPP, conchidem că într-un act judecătoresc emis în cadrul unei proceduri sumare, pe lângă chestiunile specificate la alineatele precedente urmează să se expună motivat și asupra individualizării pedepsei.

Considerăm, de asemenea, că în conținutul unui act judecătoresc de dispoziție emis în cadrul unei proceduri sumare, obligatoriu ar urma să se regăsească o analiza a aspectelor de fapt și raportarea acestora la aspectele de drept care, în ansamblu au determinat instanța de judecată să admită examinarea cauzei în ordinea unei careva proceduri sumare. Vom observa în analiza efectuată în următorul capitol al acestei cercetări, că anume aceste raționamente pot face distincția dintre un arbitrariu oficializat și justiția veritabilă.

4) analiza riscurilor și inadvertențelor ridicate de procedurile sumare

Din start urmează să facem precizarea potrivit căreia, obiectul acestei cercetări, a fost constituit din procedurile sumare care au la bază o înțelegere dintre apărare și acuzare.

În continuare, intenționăm să efectuăm o trecere în revistă a procedurilor sumare care se regăsesc în legislația procesual penală a RM și să evidențiem, eventualele riscuri pe care acestea le presupun datorită acelei diminuării inerente a garanțiilor procesului echitabil determinate de dorința de examinare a cauzei cât mai rapid și cu cheltuieli mai puține din partea statului.

Reținem că în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, judecătorul va trebui să emită un act judecătoresc de dispoziție - sentință care ar urma să conțină elementele specificate la art. 509/1 CPP urmând să descrie fapta prejudiciabilă considerată a fi dovedită și modul comiterii ei, încadrarea juridică a acestei fapte, probele prezentate de procuror și acceptate de inculpat, stabilirea limitelor pedepsei (art. 80 alin. (1) CP) și motivarea pedepsei aplicate. Nimic deosebit la prima vedere, însă urmează să punctăm că judecătorul este ținut să realizeze aceste sarcini, pornind de la: conținutul tranzacției încheiate între inculpat și acuzare precum și în baza declarațiilor pe care le va da inculpatul în fața sa (art. 509 alin. (1) CPP). Prin aceeași sentință judecătorul va urma să lase nesoluționată acțiunea civilă (art. 509/1 alin. (7) CPP). Sentința emisă în aceeași procedură poate fi contestată de părți, inclusiv și de partea vătămată, doar cu invocarea erorilor procesuale (art. 509/1 alin. (8) CPP).

Astfel, aferent procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției reglementat de art. 504-509-509/2 CPP, reținem că potrivit definiției legale date de legiuitor la art. 504 alin. (2) CPP, acesta este o tranzacție încheiată între procuror și învinuitul persoană fizică sau juridică care și-a exprimat acordul de a-și recunoaște vina și acceptă încadrarea juridică a faptei, precum și forma de executare a pedepsei, în schimbul unei pedepse reduse.

Aferent observațiilor referitoare la numărul și calitatea probelor care urmează a fi acumulate de OUP până la inițierea negocierilor de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției, reținem că din definiția legală regăsită la art. 504 alin. (2) CPP, reiese foarte clar că un astfel de acord va putea fi încheiat doar între acuzare și persoana în privința căreia au fost acumulate suficiente probe care să demonstreze că anume aceasta a săvârșit infracțiunea investigată (învinuit). Această concluzie reiese din analiza coroborată a prevederilor art. 63 alin. (3) CPP combinat cu art. 280 alin. (1) și 281 alin. (1) CPP.

Analiza acelorași articole demonstrează că numărul probelor, sau mai exact standardul de probă care urmează a fi atins de OUP, pentru a face posibilă demararea negocierilor pe marginea unui acord de recunoaștere a vinovăției este, cu siguranță, mai mare decât cel al bănuielii rezonabile. Analiza comparativă a prevederilor care reglementează standardul de probă pentru pornirea UP și recunoașterea persoanei în calitate de bănuit - art. 63 alin. (1)

CPP, art. 166 alin. (1) CPP, art. 274 alin. (1) CPP, în raport cu prevederile legale care reglementează standardul de probă pentru recunoașterea persoanei în calitate de învinuit – art. 63 alin. (3) CPP, art. 280 alin. (1) și 281 alin. (1) CPP denotă că respectivul standard de probă este cu siguranță superior celui de simplă bănuială rezonabilă. Art. 280 alin. (1) CPP, și 281 alin. (1) CPP, fără a da un nume acestui standard de probă îi explică sensul și vorbesc despre un număr de probe suficiente și concludente, care să denote că infracțiunea a fost săvârșită de o anumită persoană.

Este greu să înțelegem dacă legiuitorul a echivalat acest standard al probei cu cel al probei „dincolo de orice dubiu rezonabil”. Părerea noastră este că în viziunea legiuitorului, aceste standarde de probă, nu sunt identice, dar totuși sunt foarte apropiate. Aceasta concluzie este fondată pe analiza prevederilor art. 289-290 CPP, care stabilesc faptul că după punerea persoanei sub învinuire, mai pot fi realizate acțiuni procesuale și administrate probe, iar după aceasta se efectuează o evaluare repetată a probatoriului, în vederea stabilirii faptului dacă probele administrate sunt concludente și suficiente pentru a termina urmărirea penală și a trimite cauza în instanța de judecată. Astfel, în condițiile în care procurorul are sarcina de a demonstra în fața instanței de judecată, existența faptei prejudiciabile și comiterea ei cu vinovăție de către învinuit potrivit standardului de probă „dincolo de orice dubiu rezonabil”, este evident că în intervalul de timp de la recunoașterea în calitate de învinuit și până la trimiterea cauzei în instanța de judecată, acuzarea, are în viziunea legiuitorului posibilitatea de a aduce standardul de probă specificat la art. 280 alin. (1) și 281 alin. (1) CPP, până la standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil necesar de a fi atins în instanța de judecată.

Salutăm prevederea legală de la art. 504 alin. (2) CPP care reglementează că acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi încheiat doar cu învinuitul. Ori, așa cum spuneam la alineatele anterioare, această rigoare obligă OUP să atingă un standard de probă net superior de cel al „bănuielii rezonabile” și foarte apropiat de cel al probei dincolo de orice dubiu rezonabil.

Considerăm că doar în acest caz, baza faptică specificată în acord și care ulterior va fi preluată în sentința instanței de judecată, va avea un suport suficient, care va înlătura de pe umerii OUP și sau ai instanței de judecată, orice dubiu de arbitrariu (indiferent că ar fi un arbitrariu ce favorizează statul sau învinuitul). Ori, prezența probatoriului respectiv va permite, în caz de nevoie, publicului dar și instanțelor ierarhice sau internaționale să verifice acel fir roșu care trebuie să lege inculpatul de infracțiunea pentru care este condamnat.

Jurisprudența CtEDO, a demonstrat în multe reprize că judecătorii de la

Strasbourg sunt atenţi la verificarea acestui aspect [15, par. 47], precum şi că o fac, punând un puternic accent pe calitatea şi existenţa la dosar a probelor administrate, înainte ca acuzatul să ia decizia de a merge în procedură sumară. În cauza Hermi [16, par. 87], graţie constatărilor că inculpatul a acceptat să fie judecat în baza probelor conţinute în dosarul parchetului (pe care ultimul le cunoştea sau trebuia să le cunoască datorită manifestării acordului de a merge în procedură simplificată însoţit de avocaţii săi), alături de constatarea că în principiu, procedura simplificată nu presupunea administrarea de noi probe, Curte a apreciat că absenţa inculpatului de la faza dezbaterilor judiciare, nu a constituit o încălcare a dreptului acestuia la un proces echitabil.

La acest capitol, considerăm că ar fi oportun ca legiuitorul să înlăture discordanţa ce există între prevederile art. 64 alin. (2) pct. 8) CPP (care sugerează că şi bănuitul ar putea să încheie acordul de recunoaştere a vinovăţiei) şi art. 504 alin. (2) CPP (care stabileşte că partea a acordului de recunoaştere a vinovăţiei este învinuitul) şi care provoacă confuzia că chiar şi bănuitul ar fi în drept să încheie acord de recunoaştere a vinovăţiei.

Un alt risc pe care îl conţin prevederile legale ce reglementează acordul de recunoaştere a vinovăţiei se regăseşte la art. 509/1 alin. (8) CPP, în partea în care, norma respectivă, acordă părţii vătămate dreptul de a contesta cu recurs sentinţa, doar în limita erorile procesuale.

Considerăm că există situaţii în care partea vătămată a unei infracţiuni, în vederea apărării drepturilor sale subiective lezate prin infracţiune (de ex. stabilite de art. 3 sau 8 CEDO), trebuie să beneficieze de posibilitatea de a contesta „pe fond” sentinţa emisă în cadrul procedurii acordului de recunoaştere a vinovăţiei, adică să pună în discuţie aspecte care vizează chiar şi faptele şi calificarea lor reţinută în sentinţă.

O astfel de părere, la prima vedere pare deplasată şi într-o discordanţă totală cu drepturile clasice de care dispune partea vătămată în procesul penal. Totuşi, reţinem că datorită teoriei dreptului viu, de care se conduce Curtea la interpretarea CEDO, sub influenţa crescândă a art. 14 din Convenţie, victimele infracţiunilor violente determinate de prejudecată, au în ochii Curţii dreptul de a contesta „pe fond” actele procesuale de dispoziţie emise de instanţele naţionale, care deşi reţin vina făptuitorului pentru actul violent, nu reţin şi mobilul de prejudecată de care a fost animat acesta în timpul faptei.

Pentru a formula o concluzie atât de neaşteptată ne-am bazat pe jurisprudenţa CtEDO în cauza Sabalic [17, par. 110-111]. În speţa respectivă, o persoană a fost victima unui atac violent în faţa unui club de noapte din Zagreb, Croaţia. Atacatorul a acţionat în timpul atacului cu o vădită conotaţie homofobă.

Autorităţile l-au identificat şi condamnat pe făptuitor la o pedeapsă cu amendă pentru comiterea unor acte de violenţă minoră, fără a reţine conotaţia homofobă a comportamentului său. Acuzatul a achitat amenda şi nu a mai contestat actul de dispoziţie. Victima a depus plângere la poliţie solicitând ca agresorul său să fie tras la răspundere potrivit gravităţii faptelor sale, adică cu luarea în calcul a motivului de prejudecată şi a solicitat încadrarea faptelor acestuia la o componenţă de infracţiune mai gravă. Instanţele naţionale i-au respins respectiva solicitare. CtEDO a indicat printre altele că „nu poate fi trecută cu vederea faptul că pedeapsa (...) a fost vădit disproporţionată faţă de gravitatea relelor tratamente suferite de reclamant (partea vătămată)”. A mai fost indicat că „un astfel de răspuns al autorităţilor interne în cadrul procedurilor privind infracţiunile minore nu a fost de natură să demonstreze angajamentul statului din Convenţie de a se asigura că relele tratamente homofobe nu sunt ignorate de autorităţile competente şi de a oferi o protecţie eficientă împotriva actelor de rele tratamente motivate de orientarea sexuală a reclamantului. Recursul unic la procedura contravenţională împotriva lui M.M. ar putea fi considerat un răspuns care favorizează un sentiment de impunitate pentru actele de infracţiuni violente motivate de ură, mai degrabă decât un mecanism procedural care arată că astfel de acte nu pot fi în niciun fel tolerate”. Curtea a mai afirmat că în opinia sa „atât neinvestigarea motivului de ură din spatele atacului violent, cât şi neluarea în considerare a unui astfel de motiv în stabilirea pedepsei pentru atac, au constituit vicii fundamentale ale procedurii iniţiale”. În consecinţă, Curtea a reţinut încălcarea art. 3 combinat cu 14, apreciind că pretenţiile reclamantei referitoare la lipsa unui remediu efectiv intern (art. 13 CEDO), se înglobează în prevederile încălcate.

Prin urmare, apreciem că limitările impuse de art. 509/1 alin. (3) pct. 8) CPP, în calea exercitării dreptului unei părţi vătămate de a contesta pe fond (aferent faptei şi aferent calificării) o eventuală sentinţă emisă în baza procedurii acordului de recunoaştere a vinovăţiei, fără o reţinere a motivului de prejudecată, va putea să ridice aceleaşi probleme ca şi în cauza Sabalic, mai ales în situaţia în care legiuitorul nu explică ce are în vedere atunci când foloseşte sintagma „erori procesuale”, iar practica denotă că respectiva sintagmă, este utilizată de legislativ, atunci când se doreşte oferirea unei căi de atac strict formale.

Apreciem că judecătorii, fiind conştienţi de riscurile evidenţiate la alineatele anterioare vor trebui să acorde o atenţie sporită în motivarea actelor judecătoreşti de dispoziţie ce le emit în procedura acordului de recunoaştere a vinovăţiei, astfel ca prin motivările şi soluţiile pe care le dau, să evite posibilitatea de angajare a răspunderii statului dar şi lezarea unor eventuale

drepturi ale participanţilor la proces.

În continuare, vom aborda riscurile ce pot fi prezentate de procedura acordului de cooperare (art. 509/3 – 509/10). Reţinem că procedura acordului de cooperare presupune faptul că judecătorul, în baza cauzei penale şi a acordului de cooperare (art. 509/7 alin. (3) CPP), în urma verificării faptului dacă inculpatul recunoaşte vinovăţia (art. 509/8 alin. (1) CPP combinat cu art. 509 alin. (2) pct. 2) CPP) şi aplicând aceleaşi reguli ca şi la acordul de recunoaştere a vinovăţiei (art. 509/8 alin. (1) CPP) emite o sentinţă în care specifică circumstanţele stabilite la art. 509/1 CPP, în cazul în care acceptă acordul de cooperare, sau restituie cauza procurorului pentru continuarea UP, în cazul în care respinge să accepte acordul de cooperare.

Potrivit definiţiei legale, regăsite la art. 509/3 alin. (2) CPP, acordul de cooperare este o tranzacţie încheiată, la propunerea procurorului, între procurorul-şef al procuraturii specializate şi învinuitul persoană fizică care îşi recunoaşte vina şi doreşte să coopereze cu organul de urmărire penală, prin facilitarea identificării şi tragerii la răspundere penală a altor persoane, în schimbul unei pedepse reduse şi al formei de executare a acesteia.

Suntem de acord cu ideea că politica penală a statului poate fi orientată spre stimularea persoanelor care au participat la comiterea unei infracţiuni prin participare, să coopereze cu OUP, în schimbul diminuării pedepsei ce urmează să le fie stabilită acestora.

Totuşi, trezeşte îngrijorare conţinutul art. 509/5 alin. (3) CPP, din care reiese că acordul de cooperare, pe lângă elementele prevăzute la art.506 alin.(1), cuprinde şi declaraţiile pe care învinuitul le va depune în instanţa de judecată pentru facilitarea tragerii la răspundere penală a altor persoane care au săvârşit infracţiuni.

Din esenţa normei respective se creează impresia că procurorul ar negocia cu învinuitul care anume declaraţii ar urma acesta să le dea în cadrul unei alte cauze penale. Să nu uităm că persoanele audiate în calitate de martori sunt obligate să „comunice instanţei adevărul şi să nu ascundă nimic din ceea ce ştiu” (art. 108 CPP). Eventualele negocieri cu acestea sau interesarea sub diferite forme în vederea spunerii parţiale sau distorsionate a informaţiilor cu privire la faptele care au avut loc, pot fi calificate în baza art. 303 CP ca amestec în înfăptuirea justiţiei sau în baza art. 309 CP.

În asemenea condiţii este stranie şi îngrijorătoare tendinţa legiuitorului de a acorda procurorului şi învinuitului posibilitatea, ca în cadrul negocierilor dintre ei, aferente acordului în interes public, să decidă ce informaţii va spune şi de ce nu, ce informaţii nu va spune în cadrul unei alte cauze penale.

În viziunea autorilor, acordarea unor astfel de competenţe discreţionare procurorului cu ocazia negocierii acordului este deosebit de periculoasă şi pe de o parte, ascunde riscul unor abuzuri semnificative, iar pe de altă parte prezintă o tendinţă de diminuare a independenţei judiciare. Ori, în condiţiile în care procurorilor li se oferă posibilitatea de a negocia cu potenţiali martori, informaţiile pe care aceştia le vor spune şi eventual informaţiile pe care nu le vor spune în faţa unei instanţe, procesul judiciar nu mai poate fi apreciat ca o formă distinctă şi specifică de aplicare a legii la o situaţia de fapt, ci devine doar un simulacru şi o modalitate de oficializare a arbitrariului. În mod evident, o asemenea modalitate de realizare a justiţiei nu poate corespunde acelei idei măreţe, graţie căreia însăşi puterea judecătorească merită să existe şi să fie egală cu puterea legislativă şi executivă.

Suntem de acord că respectiva concluzie este directă şi fără menajamente însă menţionăm că aceasta este la fel fondată pe interpretările autonome date de CtEDO unor noţiuni ce se regăsesc în dreptul naţional.

Astfel, în decizia emisă pe marginea cauzei Shiman [18, par. 33], Curtea a amintit că „utilizarea declaraţiilor făcute de martori în schimbul unei imunităţi sau al altor avantaje reprezintă un instrument important în lupta autorităţilor interne împotriva infracţiunilor grave. Totuşi, modul în care acest instrument poate compromite caracterul echitabil al procedurii împotriva inculpatului şi poate ridica probleme delicate, având în vedere că, prin însăşi natura lor, astfel de declaraţii fac obiectul unei manipulări şi pot fi făcute numai în vederea obţinerii avantajelor oferite în schimb sau cu titlu de răzbunare personală. Natura uneori ambiguă a unor astfel de declaraţii şi riscul ca o persoană să poată fi acuzată şi judecată pe baza unor afirmaţii neverificate care nu sunt în mod necesar dezinteresate nu trebuie să fie aşadar subestimate [a se vedea, mutatis mutandis, Labita împotriva Italiei (MC), nr. 26772/95, pct. 157, CEDO 2000-IV, Lorsé împotriva Ţărilor de Jos (dec.), nr. 44484/98, 27 ianuarie 2004, Verhoek împotriva Ţărilor de Jos (dec.), nr. 54445/00, 27 ianuarie 2004]”.

În acelaşi context, sunt relevante observaţiile făcute de Curte în cauza Navalnyy şi alţii vs Rusia [19, par. 102-104]. Astfel, a fost indicat că situaţia în care „acuzaţiile penale împotriva reclamanţilor s-au întemeiat pe aceleaşi fapte ca şi cele împotriva lui X, iar cele trei persoane au fost acuzate de conspiraţie pentru sustragerea aceloraşi bunuri, este de netăgăduit faptul că orice fapte stabilite în cadrul procedurii împotriva lui X şi orice constatări juridice făcute în aceasta ar fi fost direct relevante pentru cazul reclamanţilor. În astfel de împrejurări, era esenţial să existe garanţii pentru a se asigura că etapele procedurale şi deciziile luate în cadrul procedurii împotriva lui X, nu vor

submina caracterul echitabil al audierii în cadrul procedurilor ulterioare împotriva reclamanţilor. Acest lucru a fost mai ales, având în vedere că reclamanţii au fost excluşi din punct de vedere juridic de la orice formă de participare la procedurile disjunse, deoarece nu li s-a acordat niciun statut care le-ar fi permis să conteste deciziile şi constatările formulate în cadrul acesteia”. În aceeaşi speţă CtEDO a apreciat că ”modul în care au fost admise şi evaluate probele şi modul în care au fost examinaţi martorii, pot converge către impresia conform căreia procesul penal împotriva lui X şi a celor doi reclamanţi a fost structurat într-un mod care a făcut ca procedura în ansamblu să fie neloială, precum şi să dea greutate afirmaţiei reclamantului precum că, efectiv condamnarea lui X în cadrul unor proceduri accelerate separate, a avut un rol esenţial în eludarea garanţiilor importante la care ar fi avut dreptul dacă toţi cei trei co-inculpaţi ar fi fost judecaţi împreună”. S-a menţionat de asemenea că „situaţia în care natura acuzaţiilor face inevitabilă implicarea unor terţi într-un singur set de proceduri, iar constatările despre implicarea terţilor ar fi consecutive aprecierii răspunderii penale a terţilor judecaţi separat, trebuie să fie considerat ca un obstacol grav la separarea cauzelor. Orice decizie de examinare a cazurilor cu legături factologice atît de puternice, în cadrul unor proceduri penale separate, trebuie să se bazeze pe o evaluare atentă a tuturor intereselor compensatorii, iar co-inculpatului trebuie să li se ofere posibilitatea de a obiecta cu privire la separarea cauzelor”.

În astfel de condiţii apreciem că instanţele de judecată, pe lângă chestiunile stabilite de art. 509 CPP, ar urma să verifice, la etapa aprobării acordului de cooperare, dar şi să motiveze, dacă declaraţiile inculpatului referitoare la infracţiunea comisă şi a rolului lui la comiterea ei, concordă cu informaţiile relevate de probele prezente la dosar.

În continuare, vom aborda riscurile prezentate de procedura acordului judiciar de interes public (art.523/1 CPP-523/7CPP). În acest sens, reţinem că în cadrul procedurii acordului judiciar în interes public, judecătorul, în lipsa cauzei penale (art. 523/4 alin. (1) CPP şi 523/5 alin. (1) CPP), adică a probelor administrate de OUP, doar va confirma (523/5 alin. (3) CPP), o tranzacţie încheiată între procuror şi reprezentantul legal al unei persoane juridice. Încheierea acestui acord nu este condiţionat de recunoaşterea vinovăţiei (a se citi responsabilităţii) de către persoana juridică (art. 523/2 alin. (3) CPP) şi potrivit legiuitorului nu produce efectele unei condamnări penale (art.523/5 alin. (4) CPP). Totuşi în acesta trebuie să se descrie fapta ce formează obiectul acordului şi încadrarea ei juridică (art. 523/3 alin. (1) pct. 4 şi 5 CPP). Acordul confirmat, permite procurorului să suspende UP în privinţa persoanei juridice

pe un termen de 3 ani (art. 523/6 alin. (2) CPP). Executarea obligaţiilor stabilite în acord, înlătură răspunderea penală a persoanei juridice (art. art. 523/6 alin. (3) CPP).

În condiţiile în care, suntem instruiţi (art. 50 CP) să spunem că răspunderea penală reprezintă condamnarea publică, în numele legii, a faptelor infracţionale şi a persoanelor care le-au săvârşit, condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrângere prevăzute de lege, cele specificate la art. 523/6 alin. (3) CPP, sunt în măsură să trezească un sinuos şi efervescent proces de gândire, determinat de încercarea de a înţelege ce a vrut să spună legiuitorul prin această normă, mai ales în condiţiile în care tot el (legiuitorul) ne spune că încheierea acordului de interes public nu este condiţionat de recunoaşterea vinovăţiei (responsabilităţii) de către persoana juridică (art. 523/2 alin. (3) CPP), iar aprobarea acestuia de către instanţă nu produce efectele unei condamnări penale (art.523/5 alin. (4) CPP).

Este greu de înţeles motivul din care legiuitorul, cu atâta perseverenţă a ţinut să sublinieze că încheierea acordului nu este condiţionată de recunoaşterea vinovăţiei (responsabilităţii) de către persoana juridică (art. 523/2 alin. (3) CPP) şi că acordul confirmat de instanţă nu produce efectele unei condamnări penale (art.523/5 alin. (4) CPP).

Posibil prin aceste norme s-a încercat să se evite o referinţă la prevederile art. 21 alin. (3) CP, care stabilesc condiţiile limitative şi obligatorii în care poate fi angajată răspunderea penală a persoanei juridice.

O să reamintim aici aceste condiţii, astfel răspunderea penală a unei persoane juridice poate fi angajată dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispoziţiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicţii privind efectuarea unei anumite activităţi şi se constată cel puţin că: a) fapta a fost săvârşită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcţii de conducere, care a acţionat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice; b) fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcţii de conducere; c) fapta a fost săvârşită datorită lipsei de supraveghere şi control din partea persoanei împuternicite cu funcţii de conducere.

În mod paradoxal, dar prevederile de la art. (art. 523/4 alin. (1) CPP şi 523/5 alin. (1) CPP) denotă că judecătorul va confirma acordul încheiat între procuror şi persoana juridică, în lipsa cauzei penale şi doar în baza demersului procurorului şi a acordului încheiat între acuzare şi apărare.

Percepem cu greu cum a înţeles legiuitorul să ceară judecătorului, ca la verificarea acordului judiciar de interes public să constate că „amenda de

interes public şi obligaţiile stabilite sunt proporţionale gravităţii infracţiunii comise” (art. 523/5 alin. (3) CPP). Ori, această cerinţă presupune ca judecătorul să se convingă, inclusiv, de faptul că în speţă, a fost comisă o infracţiune de către persoana juridică vizată (ceea ce implică obligatoriu persistenţa criteriilor de la art. 21 alin. (3) CP). În condiţiile în care, judecătorul este sesizat doar prin demersul procurorului, la care este anexat acordul în interes public, fără probele din dosar, este evident că în speţă, instanţa nu va putea să soluţioneze cauza respectivă conform principiului deplinei jurisdicţii. Potrivit acestor norme, instanţa va fi legată doar de ceea ce este specificat în acord şi va fi lipsită de capacitatea de a verifica efectiv veridicitatea acestor fapte.

La analiza procedurilor sumare abordate anterior, am indicat cât de importantă este existenţa unui anumit standard de probă şi care este rolul pe care acesta îl joacă la înlăturarea arbitrariului. La fel, am indicat că suficienţa şi concludenţa probelor administrate de OUP până la încheierea acordului cu acuzatul, precum şi deplina jurisdicţie a instanţei la examinarea acestor acorduri, sunt de cele mai multe ori, criteriile de care ține cont CtEDO [16], atunci când este chemată să decidă asupra echităţii unei sau altei proceduri sumare. Ori, pornind de la informaţiile relevate de probele administrate de parchet, Curtea verifică existenţa acelui fir roşu[15] care leagă fapta de acuzat, dar şi dacă instanţa în motivarea sa a constatat în mod imparţial şi liber existenţa acestui fir roşu.

O şi mai mare îngrijorare o trezeşte ultima propoziţie de la art. 523/6 alin. (4) CPP. Astfel, norma respectivă stabileşte „dacă procurorul constată că persoana juridică a executat toate obligaţiile stabilite în acordul judiciar de interes public, la expirarea termenului stabilit în acordul judiciar de interes public acesta dispune, prin ordonanţă, încetarea urmăririi penale. Părţile au acces la materialele cauzei penale după încetarea urmăririi penale sau în condiţiile art.293”.

Sintagma „părţile au acces la materialele cauzei penale după încetarea urmăririi penale, sau în condiţiile art.293” creează impresia că eventualele probe de care dispunea procurorul la momentul negocierii, încheierii şi respectiv executării acordului judiciar de interes public sunt cunoscute exclusiv de OUP, iar apărarea va avea acces la ele doar după ce acordul este executat şi procurorul dispune încetarea UP, sau în cazul respingerii acordului atunci când cauza urmează a fi trimisă în instanţa de judecată (art. 293 CPP combinat cu art. 291 CPP).

O astfel de situaţie este atât de îndepărtată de acel proces de realizare a justiţiei de care spunea Carre de Malberg şi atât de apropiată de jocul de poker, în care doar procurorul îşi cunoaşte propriile cărţi (probe), încât şochează şi amuză în acelaşi timp.

Totuşi, păstrând stilul didactic, credem că este imperios necesar ca legiuitorul să intervină şi să revadă instituţia acordului judiciar în interes public. Ori, riscul de arbitrariu oficializat prezentat de această instituţie, în starea actuală a acesteia este deosebit de mare. Indiferent care nu ar fi miza acesteia, o asemenea instuţie nu-şi poate avea locul în cadrul unui sistem de justiţie. Apreciem că adaptarea acestei instituţii la rigorile celorlalte proceduri sumare ar anihila riscul enunţat.

Admitem că ar exista voci care, în apărarea acordului judiciar în interes public vor invoca cauza Natsvlishvili şi Togonidze [20, par. 90]. În respectiva cauză, Curtea a indicat că „nu este sarcina sa să verifice dacă cadrul juridic intern aplicabil era, în sine, incompatibil cu standardele Convenţiei şi că mai degrabă, această chestiune trebuie analizată luând în considerare circumstanţele specifice ale cauzei penale”.

Trebuie să amintim în acest context că procedura „acordului negociat” din legislaţia georgiană (similară procedurii acordului în interes public), construită potrivit practicii „*nolo contendere”,* era aspru criticată de o serie de instituţii care ocupă locuri de frunte în promovarea drepturilor omului în spaţiul european.

Astfel, în pct. 49 din Raportul Comitetul de Monitorizare al Consiliului Europei din 21 decembrie 2005 [20, par. 55], era specificat expres că „sistemul nu doar poate crea o impresie că marilor hoţi li se permite să-şi cumpere imunitatea faţă de justiţie, ci este deopotrivă îngrijorător deoarece lipsa de control şi echilibru legal şi administrativ între justiţie, parchet şi poliţia georgiană, crează un risc de abuz”.

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, în pct. 9 din rezoluţia 1415 (2005) indica expres că „cere Georgiei să: ... revizuiască critic practica actuală a sistemului de «acorduri», care - în forma actuală - pe de o parte, permite unor prezumtivi infractori să utilizeze veniturile obţinute din infracţiunile lor pentru a evita închisoarea şi, pe de altă parte, riscă să fie aplicat în mod arbitrar, abuziv şi chiar pentru motive politice [20, par. 56]”.

Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, în urma vizitei sale în Georgia din 18-20 aprilie 2011, la pct. 68-76 din raport a exprimat îngrijorări legate de [20, par. 57] „competenţele discreţionare ale procurorului cu ocazia negocierii acordului”, „în practică în majoritatea covârşitoare a cazurilor, judecătorul este de acord cu propunerile procurorului, ceea ce pune la îndoială eficienţa supravegherii judiciare a acordurilor de recunoaştere a vinovăţiei”, „sistemul de acorduri ar putea face inculpaţii mai reticenţi în a se plânge împotriva relelor tratamente sau a utilizării excesive a forţei de către

poliție, în cazurile relevante”.

În același raport, erau expuse recomandări potrivit cărora „funcţionarea sistemului de acorduri nu poate şi nu trebuie văzută ca fiind separată de funcţionarea întregului sistem de justiţie penală. Combinaţia mai multor factori - rate foarte ridicate de condamnare, o politică strictă privind pedepsele şi încrederea scăzută a publicului în administrarea sistemului de justiţie - ar putea într-adevăr influenţa inculpaţii să pledeze vinovaţi, chiar dacă nu sunt, ducând la o denaturare a justiţiei”. „Judecătorii ar trebui să exercite un control adecvat asupra acordurilor şi să se asigure că aceste garanţii sunt puse în aplicare integral în practică. Comisarul este deopotrivă preocupat de rolul foarte limitat pe care apărătorii îl au în negocierea unui astfel de acord”. „Este esenţial ca acordul inculpatului să fie întotdeauna dat în mod voluntar şi liber de orice presiune necorespunzătoare. În acest scop, sistemul are nevoie în continuare de dezvoltarea unor standarde obiective pentru negocierile dintre apărare şi procuror, inclusiv o definiţie mai clară a conceptului de «cooperare în cadrul anchetei», precum şi criterii clare pentru stabilirea cuantumului amenzilor impuse inculpatului”.

Transparency International Georgia (TI Georgia), în primul său raport analitic privind sistemul acordurilor negociate de recunoaștere a vinovăției în Georgia, a indicat printre altele că, „judecătorii au, de asemenea, rolul de a stabili că există o cauză *prima faciae*, cu alte cuvinte, judecătorul trebuie să se asigure că probele furnizate de procuror ar putea fi considerate suficiente pentru a justifica un proces complet. Diferența este că, într-o procedură prin acord, probele nu sunt contestate de către inculpat. Toți avocații intervievați de TI Georgia au pus la îndoială faptul că judecătorii au evaluat caracterul prima faciae întemeiat al cauzei, « într-un mod mai aprofundat decât cel pur procedural». În același raport se indica despre faptul că există semnale din mediul juridic și profesional că sistemul acordului este rezultatul direct al pierderii independenței judiciare cauzat de această practică.

Aceste critici, ar fi trebuit să determine legislatorul nostru să ia în calcul înlăturarea riscurilor enunțate și să contribuie la anihilarea lor, în vederea creșterii încrederii în respectiva instituție.

Revenind la speța Natsvlishvili reținem că pentru a decide lipsa unei încălcări a art. 6 din Convenție în cadrul soluționării cauzelor în baza acordurilor, CtEDO a conturat două condiții de bază [20, par. 92] și anume, (a) acordul ar fi trebuit acceptat de primul reclamant <u>în deplină cunoștință a faptelor cauzei și a consecințelor juridice</u> și într-un mod cu adevărat voluntar; și (b) conținutul acordului și corectitudinea modului în care acesta a fost încheiat între părți ar fi

trebuit supuse unui control jurisdicțional suficient.

Esența condițiilor respective, demonstrează o dată în plus că în astfel de proceduri trebuie să existe probe, care să fie capabile să releve existența unei fapte prejudiciabile şi comiterea ei de către acuzat, precum şi că anume sub imperiul respectivelor probe şi nu a altor influenţe sau motivări (cum ar fi de ex. povara influenței publice şi percepția generală de vinovăție a acuzatului, neîncrederea că instanțele vor fi în măsură să trateze cu imparţialitate şi obiectivitate cauza sa, iar în cazul unei proceduri generale riscă o pedeapsă grea cu închisoarea etc.), acuzatul să formuleze cererea de încheiere a acordului. Doar prezența acestor probe şi prezentarea lor concomitent cu acordul şi demersul procurorului de aprobare a acestuia, poate permite instanței să realizeze un control judiciar suficient. Apreciem în acest sens, că prevederile legale care stabilesc că respectivul acord se aprobă de către instanță doar în baza demersului procurorului (523/4 alin. (1) CPP) şi a acordului propriu zis (523/5 alin. (1) CPP), precum şi potrivit cărora doar procurorul are acces la dosar până în momentul în care nu încetează UP sau nu trimite cauza în instanță în ordinea art. 293 CPP (523/6 alin. (4) CPP), sunt contrare practicii CtEDO şi implicit art. 6 din Convenție.

Reținem că în cauza Natsvlishvili, Curtea a reținut că în respectiva speță inițiativa de a încheia acordul a emanat de la acuzat, acesta şi-a exprimat fără echivoc dorința de a repara prejudiciul cauzat statului, tot el a avut acces la dosarul cauzei încă înainte de a fi încheiat acordul şi a fost reprezentat de doi avocați calificați, aleşi de el care s-au asigurat că primul reclamant a beneficiat de asistență în cursul negocierilor cu parchetul, iar unul dintre ei l-a reprezentat, de asemenea, în timpul examinării judiciare a acordului. În ceea ce ține de cea de a doua condiție, Curtea a reținut că instanța din Kutaisi, investită să examineze legalitatea acordului, nu era, potrivit legislației interne, legată de acordul încheiat între primul reclamant şi procuror. Dimpotrivă, instanța avea dreptul să respingă acest acord, în funcție de propria evaluare a caracterului echitabil al termenilor cuprinşi în acesta şi a modului în care acesta a fost încheiat. Curtea a ținut cont, de faptul că instanța din Kutaisi a cercetat, în sensul controlului jurisdicțional efectiv al rolului organului de urmărire penală în procedura acordului negociat, dacă acuzațiile împotriva primului reclamant erau bine întemeiate şi susținute prima faciae de dovezi [20, par. 95].

Din analiza efectuată la alineatele anterioare, este evident că normele legale de la art. 523/1 – 523/7 nu asigură atingerea garanțiilor enunțate şi de principiu acceptă că judecătorul aprobă acordul doar în baza demersului procurorului şi a acordului propriu-zis (art.523/4 alin. (1) CPP şi art. 523/5 alin. (1) CPP) în

condiţiile în care doar procurorul, până la semnarea acordului şi executarea lui, are acces la probele ce se regăsesc în dosar (art. 523/6 alin. (4) CPP).

Din aceste considerente, apreciem că legiuitorul la elaborarea instituției acordului judiciar de interes public, a nesocotit garanţiile indispensabile specificate de CtEDO în cauza Natsvlishvili, fapt care ne face să conchidem că această aplicarea acestei proceduri presupune un risc sporit de arbitrariu oficializat. Ori, instanţele potrivit acesteia sunt lipsite de posibilitatea de a verifica şi implicit de a motiva în actele lor de dispoziţie aspecte care ţin nemijlocit de esenţa dreptului la un proces echitabil.

În continuare, cu referire la procedura examinării cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, reţinem că potrivit acesteia, judecătorul în baza cauzei penale (care conţine probele care sunt administrate de OUP), a declaraţiei inculpatului (depuse prin înscris autentic) (364/1 alin. (1) CPP), verifică faptul că inculpatul recunoaşte vina, recunoaşte probele administrate la etapa UP, renunţă la dreptul de a prezenta probe în apărarea sa şi acceptă să fie audiat în cauza sa potrivit regulilor de audiere a martorilor, purcede la audierea acestuia conform regulilor de audiere a martorului şi emite o sentinţă în care îi individualizează pedeapsa.

Datele statistice de care aminteam în prima parte a acestei cercetări demonstrează că respectiva procedură a cunoscut o aplicare semnificativă în practica judiciară. Doar numărul de excepţii de neconstituţionalitate care au fost examinate pe marginea acestui articol, poate reprezenta un indicator al nivelului de actualitate a acestei instituții.

Observăm că prin modificările operate de legiuitor prin legea RM nr. 83 din 14.04.2023 în vigoare 02.08.2023, s-a intervenit la cuantumul diminuării pedepsei ca urmare a soluționării cauzei în procedură simplificată. Ori, legea veche (art. 364/1 alin. (8) CPP) presupunea diminuarea pedepsei cu 1/3 din maxim şi din minim în cazul stabilirii pedepsei cu închisoarea şi cu munca neremunerată în folosul comunității, iar legea nouă (art. 80/1 CP) stabileşte că pedeapsa se diminuează doar cu ¼ din maxim şi din minim indiferent de categoria pedepsei, iar pentru o anumită categorie de infracţiuni (art.181/1–182, 239–240, 242/1, 242/2, 256, 324–335/1, 370) pedeapsa se diminuează cu ¼ doar din maxim.

În condiţiile în care art. 80 alin. (1) - (2) CP stabileşte faptul că în cazul acordului de recunoaştere a vinovăţiei, limitele de pedeapsă prevăzute în Partea specială a prezentului cod se reduc cu o treime, iar în cazul acordului de cooperare, limitele de pedeapsă prevăzute de norma părţii speciale a prezentului cod se reduc cu două cincimi, precum şi că la stabilirea pedepsei cu

închisoare se aplică suspendarea condiţionată a executării pedepsei sau suspendarea parţială a executării pedepsei, în modul prevăzut de lege, unica concluzie logică este că legiuitorul doreşte să facă mai puţin populară procedura de examinare a cauzei în baza probelor administrate la etapa UP şi să sporească numărul cazurilor care se examinează în procedura acordului de recunoaştere a vinovăţiei sau a acordului de cooperare. Ori, altfel nu ne putem explica din care motive reducerile de pedeapsă nu ar fi fost stabilite în mod echivalent cel puţin în cazul procedurii de examinare a cauzei în baza probelor de la etapa UP şi în cazul procedurii acordului de recunoaştere a vinovăţiei.

Această tendinţă ne face să subscriem acelor temeri formulate la pct. 68-76 din raportul întocmit de Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, în urma vizitei sale în Georgia din 18-20 aprilie 2011[20, par. 57] şi anume că există tendinţa legislativului de a atribui anumite competenţe discreţionare procurorilor cu ocazia procedurilor simplificate în detrimentul independenţei puterii judecătoreşti, fapt care este pe cât de regretabil pe atât de periculos.

Indiferent de dezamăgirile şi aşteptările ce-i determină pe legislatori să acţioneze în maniera descrisă la alineatul precedent în raport cu exponenţii puterii judecătoreşti, câteva aspecte urmează să fie înţelese. Doar afirmaţia unui acuzat precum că el a comis o faptă criminală, în lipsa unor probe care să ateste prima facie aceleaşi aspecte ca şi cele din declaraţie, nu poate şi nu trebuie să fi apreciată ca fiind suficientă pentru condamnarea lui şi sau pentru deposedarea lui, fie şi în interesul statului de avere. Istoria ne-a demonstrat deja că foarte mulţi din cei care la mijlocul secolului trecut, erau condamnaţi la pedeapsa capitală, la confiscarea averilor sau la deportări, la fel depuneau declaraţii în care recunoşteau faptele ce le erau indicate de acuzatori. Abia ulterior, s-a stabilit că acele declaraţii nu valorau nimic din motiv că erau obţinute prin diferite metode de constrângere şi în lipsa unor probe concludente şi suficiente nu ar fi trebuit să ducă la o condamnare. Tot istoria ne-a demonstrat că deşi pe hârtie, anumite instituţii aveau atribuţia de a realiza un control judicar, acesta nu era unul efectiv, datorită poziţiei atotputernice pe care o aveau în stat, organele de reprimare (procuratura şi serviciile speciale), astfel că nici măcar judecătorii nu se încumetau să pună în discuţie „constatările” făcute de ultimele în baza acelor plângeri anonime urmate de „declaraţia acuzatului de recunoaştere a vinei în comiterea faptei indicate de procuror”.

În altă ordine de idei, reţinem că cele enunţate, ar trebui să constituie un puternic mesaj şi pentru corpul de judecători, în sensul perceperii de către ei a

rolului ce le revine la realizarea actului de justiție şi în particular la examinarea procedurilor sumare. Ori, jurisprudenţa CtEDO, demonstrează că în anumite situaţii, acţiunile concrete realizate de aceştia în cadrul şedinţelor de judecată în procesele sumare, dar şi motivările pe care şi-au fundamentat soluţiile, au făcut diferenţa între lipsa încălcării dreptului la un proces echitabil şi încălcarea dreptului respectiv. În acest context, reiterăm necesitatea ca judecătorii să verifice efectiv în fiecare procedură sumară persistenţa celor două condiţii enunţate de CtEDO în cauza Natsvlishvili, dar şi să fixeze prin redactare concluziile la care au ajuns ca urmare a acestui control.

Este adevărat, aceasta poate presupune un efort în plus şi este posibil ca instanţele ierarhice să nu accepte din start o abordare axată doar pe rigorile jurisprudenţiale, însă în timp, graţie unei comunicări între instanţe bazată pe motivare adecvată această atitudine cu siguranţă se va schimba.

Această convingere ne este alimentată de studierea empirică a modului în care are lor comunicarea între instanţe, bazată pe motivarea actelor de dispoziţie. Un exemplu care suscită interes pentru această cercetare şi care se referă la modalitatea de aplicare a art. 364/1 CPP îl vom prezenta în cele ce urmează.

5) observarea modului de comunicare între instanţe, în temeiul unor exemple practice

În una din primele părţi ale acestei cercetări, indicam că este indispensabil şi reiese din prevederile exprese ale legii că în actele judecătoreşti de dispoziţie emise în cadrul unor proceduri sumare să se regăsească argumentele în temeiul cărora a fost individualizată o anumită pedeapsă.

În vechea redacţie, art. 364/1 alin. (8) CPP stabilea că inculpatul care a optat pentru examinarea cauzei sale în baza probelor administrate la etapa de UP beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu închisoare, cu muncă neremunerată în folosul comunităţii şi de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei cu amendă.

În practica motivării actelor judecătoreşti de dispoziţie emise în procedura de examinare a cauzei în baza probelor administrate la etapa UP, s-au stabilit situaţii când la individualizarea pedepselor pentru comiterea unor infracţiuni de regulă uşoare, urmare a aplicării regulii referitoare la micşorarea pedepsei cu 1/3 sau după caz ¼ din maximul şi din minimul pedepsei, maximumul pedepsei rezultate din respectiva operaţiune era sub limita minimă stabilită de art. 64 alin. (3) CP (minimul pedepsei cu amenda nu mai mic de 500

UC), art. 67 alin. (2) CP (minimul pedepsei cu muncă neremunerată în folosul comunității 60 ore), art. 70 alin. (2) CP (minimul pedepsei cu închisoarea 3 luni). Vechea regulă a art. 364 /1 alin. (8) CPP, interfera de o asemenea manieră cu prevederile art. 64 şi 67 din CP, de obicei atunci când se individualizau pedepse pentru infracţiuni uşoare sau mai puţin grave ca de ex. 264 alin. (1) CP, art. 217 alin. (2) sau 369 alin. (1) CP.

Totuşi, au fost situaţii când această interferenţă şi rezultatul enunţat la alineatul precedent, a intervenit şi în cazul unor infracţiuni mai puţin grave, atunci când o persoană era acuzată de comiterea unei tentative de infracţiune în perioada minoratului, iar acesta solicita examinarea cauzei sale în procedură simplificată. Ori, în acest caz, urmare a aplicării consecutive a prevederilor art. 81 alin. (3) CP (stabilirea maximului pedepsei pentru tentativa de infracţiune în mărime nu mai mare de 2/3 din maximul stabilit de lege pentru infracţiunea consumată), art. 70 alin. (3/1) CP (micşorarea cu 1/3 a maximului pedepsei pentru infracţiunea comisă în timpul minoratului sau până la vârsta de 21 ani) şi a art. 364/1 alin. (8) CPP (diminuarea maximumului şi minimului pedepsei cu 1/3), la fel, poate avea ca efect ajungerea la o pedeapsă mai mică decît cea stabilită de art. 64 CP, 67 CP sau 70 CP.

Soluţiile care au fost date constant de instanţa de fond [22], se rezumă că în contextul normelor enunţate, pedeapsa poate fi stabilită şi sub limita minimă reglementată de art. art. 64 CP, 67 CP sau 70 CP.

Pentru a decide astfel, a fost motivat că o aplicare automată şi standardă a limitelor minime stabilite de art. art. 64 CP, 67 CP sau 70 CP, fără luarea în calcul a facilităţilor ce i le oferă legea inculpatului prin de ex., prevederile art. 81 alin. (3) CP, art. 70 alin. (3/1) CP şi a art. 364/1 alin. (8) CPP, ar fi defavorabilă inculpatului şi ar determina încălcarea prevederilor art. 7 CEDO şi 22 din Constituţia RM.

În respectivele acte judecătoreşti de dispoziţie s-a motivat că în pct. 25 din decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 97g/2018 din 09 iulie 2018, Curtea Constituţională a indicat că art. 364/1 alin. (8) din Codul de procedură penală, este o normă care face parte din categoria normelor de drept substanţial şi nu din categoria celor de procedură penală.

Potrivit art. 7 din CEDO nimeni nu poate fi condamnat pentru o acţiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârşită, nu constituia o infracţiune, potrivit dreptului naţional sau internaţional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârşirii infracţiunii.

S-a reţinut că articolul respectiv instituie principiul jurisprudenţial „nulla

poena sine lege” – nici o pedeapsă fără lege. La fel, s-a reținut că în cauza Koprivnikar [21, par. 59], CtEDO reținând încălcarea art. 7, a indicat, printre altele, că instanţele interne au interpretat dispoziţiile legale deficitare recurgând la diferite reguli de interpretare şi astfel au ajuns la concluzia că aceasta trebuie înţeleasă ca impunând o pedeapsă mai grea decât chiar pedeapsa maximă prevăzută în mod explicit de dispoziţia legală aplicată, fapt care era în mod evident în detrimentul reclamantului. În consecinţă, Curtea a reţinut că instanţele interne nu au asigurat respectarea principiului legalităţii consacrat de articolul 7 din Convenţie.

Practica instanţelor superioare este divergentă, astfel într-o serie mai mică de cazuri soluția primei instanţe a fost menţinută cu preluarea argumentelor invocate în fond [23], iar în rest soluţiile date de instanţa ierarhică sunt de casare cu stabilirea unei pedepse în limita minimului stabilit de partea generală [24], în pofida faptului că acest minim este mai mare decât pedeapsa care reiese din aplicarea vechilor prevederi ale art. 364/ alin. (8) CPP. Motivarea deciziilor din ultima grupă, nu conţine careva argumente care ar combate argumentele aferente modului de interpretare a dreptului aplicabil efectuat de către instanţa de fond. Unica afirmaţie din aceste acte de dispoziţie este că pedepsele nu pot fi stabilite sub limita minimă din partea generală şi atât.

În viziunea noastră, acest exemplu vorbeşte despre caracterul greoi şi anevoios prin care se ajunge la modificarea jurisprudenţei, dar mai ales, cu regret cât de aproximativă este afirmaţia că instanţele naţionale efectuează un control efectiv în cadrul emiterii actelor de dispoziţie în cadrul procedurilor sumare, doar din motiv că aşa stabileşte legea.

Referinţe:

1. Carré de Malberg, Raymond, Contribution à la théorie générale de l'Etat, Sirey, 1920, par. 256, pg. 768, document numerizat de gallica.bnf.fr/ Bibliothèque nationale de France, https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt 6k9359q/f527.image# , consultat la 24.11.2023.
2. GUŢULEAC, V. Drept contravenţional. Contravenţionalitatea şi necesitatea studierii ei. Chişinău, 2009.
3. Recomandarea Comitetului de Miniştri ai Stelor Membre ale Consiliului Europei, referitoare la simplificarea justiţiei penale, adoptată la 17.09.1987, în cadrul celei de a 410-a reuniune, nr. 87/18, găsită la https://rm.coe.int/ 16804e3ccf, sau Culegere de Acte Internaţionale în domeniul Justiţiei Penale, Cartea Juridică 2011, Dolea Igor, Victor Zaharia.

4. Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, Avizul nr.11 (2008) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) în atenţia Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei privind calitatea hotărârilor judecătoreşti, adoptat la Strasbourg la 18 decembrie 2008. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/28-37_Avizul%20nr.11%20%282008%29%20al%20Consiliului%20Consultativ%20al%20Judecatorilor%20Europeni%20%28CCJE%29%20privind%20calitatea%20hotaririlor%20judecatoresti_0.pdf , consultat la 14.09.2022.
5. Curtea Constituţională a României, decizie nr. 233 din 7 aprilie 2021, referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art.400 alin.(1), ale art.405 alin.(2) şi (3) şi ale art.406 alin.(1) şi (2) din Codul de procedură penală, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/04/Decizie_233_202 1.pdf consultat la 10.09.2022.
6. Decizia Curţii Constituţionale nr. 40 din 8 mai 2018, privind inadmisibilitatea sesizării nr. 48g/2018 privind excepţia de neconstituţionalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală).
7. Decizia Curţii Constituţionale nr. 50 din 19.04.2022, privind inadmisibilitatea sesizării nr. 284g/2021 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor dispoziţii din articolul 364/1 alineatele (1), (2), (4) și (6) din Codul de procedură penală (încadrarea juridică a faptei în contextul judecării cauzei în baza probelor administrate în faza de urmărire penală).
8. Codul de Procedură Penală al RM, art. 4/3. Legea RM nr. 122-XV din 14.03.2003 (în vigoare 12.03.2003).
9. Raport statistic privind examinarea cauzelor penale în anul 2023, https://aaij.justice.md/ro/report-type/rapoarte-statistice, consultat la 01.09.2023.
10. Raport de activitate al Procuraturii pentru anul 2023, https://procuratura.md/sites/default/files/2023-03/RAPORT%20DE%20ACTIVITATE%202022.pdf, consultat la 01.09.2023.
11. CtEDO, Boldea vs România, cererea nr. 19997/02, Hotărâre din 15 februarie 2007.
12. CtEDO, Scoppola vs Italia nr. 2, cerere nr. 10249/03, Hotărâre din 17 septembre 2009.
13. CtEDO, Hirvisaari vs Finlanda, cererea nr. 49684/99, Hotărâre din 27 Septembrie 2001.
14. CtEDO, Taxquet vs Belgia, cerere nr. 926/05, Hotărâre din 16.11.2010.
15. CtEDO, Zoon vs Țările de Jos, cerere nr. 29202/95, Hotărâre din 07.12.2000.

16. CtEDO, Hermi vs Italia, cererea nr. 18114/02, Hotărâre din 18 octombrie 2006.
17. CtEDO, Cauza Sabalic vs Croaţia, cererea nr 50231/13, Hotărâre din 14.01.2021.
18. CtEDO, Shiman Ivan vs România, Cerere nr. 12512/07, Hotărâre din 05.06.2015.
19. CtEDO, Navalnyy şi Ofiterov vs Russia (Cererile nr. 46632/13 şi 28671/14,) Hotarârea din 23 februarie 2016.
20. CtEDO, Natsvlishvili şi Togonidze vs Georgia, Cererea nr. 9043/05, Hotărâre din 29 aprilie 2014.
21. CtEDO, Koprivnikar vs Slovenia, cererea nr. 67503/13, Hotărâre din 24 ianuarie 2017.
22. Hotărârile emise de Judecătoria Buiucani sau Chişinău sediul Buiucani în cauzele: 1-378/21 de învinuire a lui PI de comitere a infracţiunii stabilite de art. 264 alin. (1) CP; 1-504/18 de învinuire a lui PI de comitere a infracţiunii stabilite de art. 264 alin. (1) CP; 1-2271/20 de învinuire a lui BA de comitere a infracţiunii stabilite de art. 217 alin. (2) CP; 1-2333/20 de învinuire a lui UO de comitere a infracţiunii stabilite de art. 217 alin. (2) CP; 1-751/18 de învinuire a lui AI de comitere a infracţiunii stabilite de art. 369 alin. (1) CP; https://jc.instante.justice.md/ro/court-decisions-page consult at la 01.09.2023.
23. Deciziile emise de Colegiul penal al Curţii de Apel Chişinău în cauzele: 1a-2210/20 UA din 03.11.2021, 1a-2242/21 PI, https://cac.instante.justice.md/ro/court-decisions-page consultat la 01.09.2023.
24. Deciziile emise de Colegiul penal al Curţii de Apel Chişinău în cauzele: 1a-397/19 PI din 29.05.2019, 1a-1839/20 BA din 05.10.2021, 1a-734/19 AI din 03.06.2020, https://cac.instante.justice.md/ro/court-decisions-page consultat la 01.09.2023